

Oponentní posudek na rigorózní práci mgr. Petra Šajny:

Průmysl České republiky v učebnicích vlastivědy a zeměpisu pro druhý stupeň základních škol a víceletých gymnázií

Předložená rigorózní práce se zabývá hned několika aktuálními tématy. Předně je to práce, která si jako hlavní cíl vytkla provést mimo jiné obsahovou analýzu vybraných vlastivědných a zeměpisných učebnic ČR z hlediska průmyslových pojmů v nich obsažených, což pokud je mi známo, tomuto tématu se v minulosti nikdo nevěnoval. Druhou aktuálností je uplatnění novátorského metodického aparátu (byť k němu mám jisté výhrady, viz dále), využívajícího expertního posouzení obsahu vybranými odborníky z praxe. V neposlední řadě za aktuální pokládám finální vyznění práce (které autor shrnul do posledního odstavce práce), když apeluje směrem k MŠMT, aby do posuzovacího procesu učebnic zahrnulo také odborníky na jednotlivá subtémata, tj. v tomto případě odborníky věnující se ve své vědecko-výzkumné činnosti ekonomické geografii. To by pak výrazně napomohlo eliminaci řady faktických a jiných chyb v učebnicích a tím i jejich kvalitě.

Rigorózní práce působí přehledně a je napsána čtivým jazykem. Jen velmi zřídka se objevují hrubé chyby (např. str. 75: „*Stejně tak souhlasím i s některými pojmy, které měly být v učebnicích ...*“). Poněkud rušivým bylo pro mě velmi časté zdůrazňování 1. osoby ve větách: „osobně se domnívám“, „souhlasím“, „mám výhrady“ ad. Napříště bych autorovi doporučil vyvarovat se častého osobního vyznání ve vědeckých textech, namísto toho je vhodnější pracovat s neutrální 3. osobou, např. „lze souhlasit“, „lze mít výhrady“ apod.). Práce má celkem 128 číslovaných stran včetně příloh. Dlužno poznamenat, že přílohy se nečíslojí, pak by rozsah číslovaných stran měl být 98.

Práce se vytkla za cíl, ač to tak explicitně není uvedeno, hodnocení obsahu sedmi vybraných učebnic (3 vlastivědy +4 učebnice zeměpisu), a to nejdříve z pohledu didaktické vybavenosti učebnic, kde autor uplatnil známé postupy komponentního hodnocení podle J. Průchy aj., v druhém kroku zvolil originální metodu hodnocení vybraných hodnocení učebnic z hlediska pojmů o českém průmyslu. Považuji užití obou metod za vhodné pro daný účel, v případě druhého postupu bych ovšem rád upozornil na její omezenost. Omezení vypovídací hodnoty provedené analýzy pojmů vidím především v: 1) malém počtu učebnic zahrnutých do analýzy, 2) v malém počtu (celkem 10) odborníků hodnotících pojmový aparát vztahující se ke geografii průmyslu. Pokládám za diskutabilní, zda pro objektivizaci průzkumu postačí, když se pro vypuštění konkrétního průmyslového pojmu pro daný kraj vyslovili 2, resp. 3 odborníci z 10. Moje kritická poznámka a zároveň otázka směrem k autorovi zní, zda si autor uvědomuje sníženou validitu výsledků, případně jak by navrhoval zvýšit tuto validitu? Dá se k tomuto dojít použitím některé ze statických metod?

Dílčí výsledky i přes jejich omezenou platnost (když tak, nechť mě autor opraví během obhajoby rigorózní práce), přinášejí zajímavé náměty. Ukazuje, jak pestrá je škála pojmů v učebnicích pro daný typ školy a jak se také místy i zkušení autoři dokáží mýlit. Osobně se domnívám, že výsledky analýz by bylo možné publikovat v některém z odborných didaktických časopisů, ovšem nejdříve je nutné změnit vstupní parametry hodnoceného vzorku učebnic i skupiny hodnotitelů.

Otázky k diskusi:

1) Korelují výsledky provedené analýzy pojmů se stanovým hlavním cílem (str. 6)? Domnívám se, že spíše byl naplněn jiný cíl.

2) Setkal se autor např. v rámci studia literatury s podobnou analýzou pojmů? Pakliže ano, jak tam byla řešena validita výsledků?

Závěr:

Předložená rigorózní práce je dobrým výsledkem didaktické výzkumu mgr. Petra Šajny. Autor prokázal samostatně a tvůrčím způsobem pracovat. Oceňují jeho pokus o originalitu ve vědeckém bádání, jakož i schopnost kriticky se dívat na získané výsledky. Rigorózní práci **doporučuji k obhajobě.**

V Olomouci 3. 4. 2014

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
oponent